

[Komunismus nápadně připomíná křesťanství předreformační éry]

88/059 - 88/062

880112

Komunisté dovedli v mnoha zemích vytrvat ve své politické aktivitě a ve své alespoň minimální organizovanosti nejednou za nepředstavitelně obtížných podmínek, když museli pracovat v ilegalitě, jejich funkcionáři byli pomocí obrovského policejního aparátu nejen sledováni a odhalováni, ale žalářováni, nejednou mučeni a často popravováni. Jejich motivy musely být za takových okolností mimořádně mocné, neboť dávali v sázku své životy. Lze považovat za úkaz docela zvláštní, že tyto hluboké a nepochybně všecek jejich život pronikající motivy jim nestačily v situaci, kdy vývoj stranické politiky postupoval náhled kupředu v rozporu s jejich představami a ideály a dokonce kdy došlo k takovým pronikavým změnám praktického postupu i ideologie, že to mnohé z nich vrhlo stranou, do bezmoci a kdy nejednou byli dokonce vyvrženi z té strany, které zasvětili většinu svého života, svou energii, často zdraví a veškeré své schopnosti. Všem straší v hlavě něco, co kdysi pozoruhodně vyjádřil občasný koryfej marxismu leninismu známou větou, že „komunisté jsou lidé zvláštního ražení“. Jen v nemnohých případech s výhradně mimo rámec sovětského bloku došlo k vytvoření malých nebo středních stran, které se nadále hlásily k marxismu a komunismu, leckdy se samy jako „komunistické“ označovaly a vzaly si odpovědnost za politické působení v duchu socialismu a komunismu a v duchu případně marxismu, který vyznávaly jako „ten pravý“ a „správný“. To však byly a jsou jen náznaky a výjimky. Komunismus je nemyslitelný bez křesťanských kořenů, ale dosud zůstává v předreformační éře. Musíme jen čekat, zda na dveře nezaklepe konečně komunistická reformace.

Vynález masových prověrek, při nichž může být (a nejednou bylo) vyloučeno mnoho tisíc, někdy desítek tisíc a v případě československého vývoje po intervenci 1968 dokonce několik set tisíc (odhady někdy mluví až o polovině miliónu) členů, a v němž nepochybnou prioritu – pokud jde o srovnání v rámci politických stran – mají právě komunisté různých zemí, ale absolutní prioritu komunisté sovětské, byl ovšem umožněn oním nepochopitelně vysokým smyslem pro tabu a vůbec pro jakési quasi-religiózní/náboženské prožívání své vlastní příslušnosti k straně u členů a přívrženců komunismu (speciálně bolševického typu). Za všech jiných okolností, pokud by vůbec něco takového bylo myslitelné a možné v jiných stranách kdekoli v civilizovaném světě (evropských tradic), kdyby byla třetina či dokonce polovina miliónu členů vyloučena z nějaké strany, první, co by učinili nebo alespoň oč by se pokusili, by bylo ustavení a zorganizování nové strany, kterou by tvořili právě oni vyloučení (a tím také zvenčí alespoň do jisté míry sjednocení) členové strany dosavadní. Normálnější by bylo všude jinde na nějaké vylučování nečekat a prostě z dosavadní strany vystoupit, opustit ji, protože se vydala směrem nadále neakceptovatelným, a založit hned stranu jinou. Je to docela zvláštní, že si u nás nikdo tuto otázku přinejmenším vážně nepostavil (nepoložil) a že se v

tomto smyslu nepokusil i prakticky jednat. Čím to, že motivy, které vedly většinu členů komunistické partaje v ilegaltě v době nacistické okupace takřka k sebevražednému rozhodnutí vzít na sebe, leckdy třeba jen na několik týdnů, vysokou funkci – např. v ústředním výboru strany – nebyly dost silné v době mnohem méně nebezpečné, jako např. po dubnu a květnu 1969? (Nebo dříve.)

Při vzpomínce na prastaré už srovnání osnovné struktury marxistického pojetí dějin s pojetím křesťanským (prvobytný komunismus = ráj, soukromé vlastnictví = prvotní hřích atd.) si uvědomujeme, jak abstraktní, a proto i povrchní přístup byl v pozadí a v jeho základu. Dnes už můžeme od srovnávání „ideologií“ přikročit k srovnávání skutečného historického vývoje obou těchto velkých evropských hnutí. Na počátku stojí nezlomnost především vnitřní, která stojí v pozoruhodném napětí s bezmocí a chudobou prvních svědků. Společnost se cítí ohrožena a sahá po násilí a krutostech, ale nové hnutí vítězí. Když ho dobude, je infiltrováno oportunisty a ovládnuto kumulovanou mocí, která se neštítí zločinů. Historie je střežena a cenzurována, místo ní vládnou legendy. Mezi mučenými a zavražděnými (nejednou vlastní rukou) se vždycky najdou takoví, kteří mohou být dodatečně rehabilitováni a prohlášeni za vzor a příklad. Nejširší masy jsou však tlačeny k poslušnosti a nové bezbrannosti, zatímco církve nebo strana se stává nejbohatší silou a nejmocnějšími mocenskými nástroji. Zároveň se objevuje skleróza, nehybnost a neschopnost rychle a včas reagovat. Vnitřní rozpory narůstají. Vnitřní přesvědčení se dostává do neřešitelných rozporů se skutečnou praxí. Objevují se první hlasatelé reformy, ale jsou tvrdě potlačováni a likvidováni. Když se už změnám nelze vyhnout, začínají se uzavírat kompromisy. Objevují se náznaky rozsáhlého schizmatu. Na scéně se objevuje reformace resp. „druhá revoluce“. - Dál zatím analogie nejdou; pokračování ukáže teprve budoucnost. Naše otázka zní: je Gorbačovova „revoluce“ (hlav a srdcí) fenoménem analogickým reformaci? Reformace znamená demokratizaci a její nezbytný důsledek, pluralizaci. Stojíme před pluralizací?

Když se na současnou situaci komunistického hnutí (přesněji bolševického hnutí) podíváme z právě naznačeného hlediska, musí nám být hned jasno, co můžeme a co naopak nemůžeme očekávat od Gorbačova. Právě tak, jako si Stalin – po zkušenostech francouzské revoluce a Komuny, jak je analyzoval Marx a jak si je osvojil již Lenin – položil základní otázku, jak znemožnit porážku revoluce ze strany kontrarevoluce, a výsledkem byla kontrarevoluce zevnitř, proslulá „diktatura nad proletariátem“, tak si – pořád ještě ve smyslu Marxovy analýzy – nejspíš Gorbačov klade otázku, jak provést revoluci hlav a srdcí (když si vypůjčím termín od Havlíčka) a zároveň jak přitom zachovat centralizovanou moc, jaké svět dosud v tom rozsahu a do té hloubky nepoznal. To je však opět kvadratura kruhu a nemůže vést než k jednomu z dvojího: buď bude centralizace zachována a utužena – a pak bude důsledkem nejen vítězství skutečné pravice a zachování zlořádů všeho druhu, nýbrž také definitivní selhání sovětského experimentu a ústup ze slávy (spíše z moci – hospodářské, technické,

vědecké i v těch oborech, kde se dosud úroveň udržovala nebo dokonce kde měli a mají Sověty prvenství, i když toho je málo) – anebo zvítězí uvolnění, liberalizace, bez níž není žádná revoluce hlav a srdcí možná, a pak ovšem dojde i k pluralizaci, k jistému roztržštění mocenské fronty, ale to pak může být – při splnění dalších podmínek – bohatě vyváženo úspěchy na jiných frontách, které se ostatně jeví do budoucnosti jako mnohem závažnější. To ovšem zároveň předpokládá pronikavý předěl – rozloučení se všemi velkoruskými imperiálními a absolutistickými tradicemi, které Stalin již po revoluci tak nebezpečným a odporným způsobem oživil.

12. 1. 1988